

Het archief van de Maastrichtse kruisheren

Zomaar een paar voorbeelden. Van prior Jan Proenen weten we precies welke boeken hij tussen 1528 en 1540 aanschafte. Het waren er ruim zestig, waaronder een serie medische werken, maar ook een roman. En de kopiist Jasper Schaefdriess had in 1534 een bril nodig. Hoe komen wij aan deze detailkennis? Uit het archief van het Maastrichtse kruisherenklooster.

De kruisheren

Begin dertiende eeuw ontstond in het bisdom Luik de orde van de kruisbroeders, met als doel: verering van het Heilig Kruis. Theodorus van Celles, die circa 1211 een klooster bij Hoei begon, gold officieel als de stichter van de orde. De kruisbroeders, later kruisheren genoemd, waren reguliere kanunniken, maar omdat zij ook bedelden worden zij ook wel de vijfde bedelorde genoemd. De orde kwam voornamelijk tot bloei in de Nederlanden en het Rijnland, maar er waren ook kloosters in Frankrijk en Engeland. Het Generaal Kapittel was gevestigd in Hoei. In de vijftiende en zestiende eeuw waren er circa zeventig kloosters. De dertig die hiervan in de Franse Tijd nog over waren, werden toen allemaal opgeheven. Alleen de kloosters in Cuijk, Uden en Maaseik maakten een doorstart.

Maastricht

Het Maastrichtse klooster dateerde van 1438. In de bloeiperiode (begin zestiende eeuw) waren er minimaal 25 kloosterlingen, bij de opheffing in 1796 nog maar tien. Zij hielden zich bezig met het afschrijven en inbinden van boeken, ziekenzorg tijdens de pest en de bediening van diverse parochiekerken. De Maastrichtse vestiging was slechts een van de vele en bij lange na niet zo belangrijk als die in Cuijk, Erkelenz en Keulen. Toch valt de keus op het archief van juist dit klooster als Metamorfozeproject.

Het archief

De reden hiervoor is de volledigheid van het archief. Net als in andere kloosterarchieven zijn er allerlei stukken over het beheer van de eigendommen bewaard. Maar wat veel belangrijker is: het archief geeft een totaalbeeld van het dagelijkse kloosterleven vanaf de Late Middeleeuwen tot het einde van het Ancien Régime. Dit komt door het volledig bewaard blijven van de financiële administratie, met name de serie kasboeken (1450-1795). Geen van de overige 52 kloosterarchieven die het Regionaal Historisch Centrum Limburg in huis heeft, bevat een zo vroege en zo volledige financiële boekhouding. Ook elders in Nederland, het Rijnland of België zijn geen kloosterarchieven bekend die zich wat dit betreft met het Maastrichtse kruisherenarchief kunnen meten.

De kasboeken

In de kasboeken staan alle uitgaven voor levensmiddelen en andere dagelijkse behoeften. Maar daarnaast valt aan de hand van vermeldingen van bouwmeesters en aangeschafte materialen de bouw en het onderhoud van het kloostercomplex precies te volgen. Ook over de kopieerarbeid van de paters, inclusief de materialen die zij hierbij gebruikten, zijn veel gegevens te vinden. Bovendien bevatten de kasboeken belangrijke informatie over andere takken van de laatmiddeleeuwse kunstnijverheid, zoals smeedkunst, borduurwerk en beeldhouwkunst. Voor het onderzoek naar de in het Maasgebied werkzame beeldsnijder Jan van Steffeswert (ca. 1460-1530) behoorden zij tot de belangrijkste bronnen. Kortom, het is een prachtvoorbeeld van een kloosterarchief dat ook voor het nageslacht behouden moet blijven.

W.E.S.L. Keyser-Schuurman, Inventaris van het archief van het Kruisherenklooster te Maastricht, 1438-1796 (Maastricht 1984, RAL 32).